

Л.Л. Петльована,
старший викладач
(Хмельницький економічний університет)

ПРОФЕСІЙНІ ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ВИЩОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ЗАКЛАДІ

В статті досліджено й розкрито професійні програмні засоби, що використовуються у вищому навчальному закладі. Визначено напрямки розвитку комп'ютерних систем бухгалтерського обліку та систем фінансового планування.

Управлінська діяльність виступає в сучасних умовах як один із найважливіших факторів функціонування й розвитку промислових фірм. Ця діяльність постійно вдосконалюється відповідно до об'єктивних вимог виробництва й реалізації товарів, покращення господарських зв'язків, підвищення ролі споживача у формуванні техніко-економічних й інших параметрів продукції. Усе більшу роль відіграють зміни в організаційних формах і характері діяльності фірм, підвищення значення транснаціональних корпорацій у господарських міжнародних зв'язках.

Новітні досягнення в області мікроелектроніки призвели до нових концепцій в організації інформаційних служб. Завдяки високопродуктивним й економічним мікропроцесорам інформаційно-обчислювальні ресурси надходять до робочих місць менеджерів, бухгалтерів, плановиків, адміністраторів, інженерів й інших категорій працівників. Удосконалюються персональні системи обробки даних, спрощується документообіг, упроваджуються автоматизовані робочі місця на базі персональних комп'ютерів. Проблемою використання новітніх інформаційних технологій у навчальному процесі вищих закладів освіти займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, педагоги та методисти, як Белова Є.К., Гуревич Р.С., Дабагян А.В., Майер П., Андервуд Дж., Беспалько В.П., Ящур Т.В. та інші. Вони аналізували стан інформаційної культури студентів. Поза їхньою увагою залишилася проблема застосування професійних програмних засобів у вищих навчальних закладах економічного спрямування. Тому, мета статті полягає в розкритті професійних програмних засобів, що використовуються у вищому економічному вузі та визначенні перспективних напрямків їх використання в освітньому процесі вузу.

Підготовка сучасних економістів неможлива без використання інформаційних технологій повсюдно. Також у процесі навчання у вузах використовується:

- спеціалізоване програмне забезпечення (ПЗ), що відповідає особливостям майбутньої спеціальності;
- ПЗ "загального призначення";
- програмні засоби для організації самого навчального процесу.

Аналізуючи навчальні плани зі спеціальностей "Бухгалтерський облік і аудит" та "Фінанси і кредит" стосовно використання новітніх інформаційних технологій на різних курсах, особливо нас цікавила та частина навчального плану, що містила в собі дисципліни спеціалізацій, а також курсів на вибір і факультативи, оскільки саме вони дозволяють розставити акценти на професійній підготовці студентів [1].

Найбільший інтерес представляли дисципліни "Економічна інформатика", "Інформаційні системи в економіці", "Інформаційні технології в економіці", "Інформаційні системи і технології бухгалтерського обліку", які викладаються на 3-му – 4-му курсах.

У державних вимогах до змісту й рівня підготовки дипломованого фахівця-економіста, бухгалтера з вищою освітою підкреслюється тісний зв'язок його професійної діяльності з формуванням і використанням інформації про активи, зобов'язання, доходи і витрати підприємств, організацій, установ і под. У професійній діяльності бухгалтера істотну роль відіграють інформаційно-аналітичні функції. Знання в області економічної інформатики і комп'ютерних систем, організації і ведення бухгалтерського обліку й економічного аналізу в комп'ютерному середовищі є необхідними [2].

Результати аналізу перерахованих вище курсів показали, що сучасне професійне навчання майбутніх економістів в області комп'ютерних технологій містить такі складові.

Перша частина навчання присвячена інформаційним технологіям Microsoft Office для використання в комп'ютерних системах бухгалтерського обліку (КСБО). Вибір цього напрямку обумовлюється широким застосуванням інформаційних технологій офісних систем у складі КСБО практично всіх типів. Розділи курсів пов'язані з розглядом базових і спеціальних інформаційних технологій, особливий акцент зроблений на їхній комплексності та роботі в мережі Інтернет.

У тих частинах курсів розглянутих дисциплін, що присвячені "Текстовому редактору Microsoft Word", розглядаються основні прийоми роботи в текстовому редакторі: введення, редагування, форматування текстових документів, створення стилів і шаблонів бухгалтерських документів. Для ефективної роботи з текстовими документами необхідні спеціалізовані інформаційні технології:

- створення електронних форм типових бухгалтерських бланків;
- підготовка документів, що містять структурований текст (розділи, параграфи і под., що часто використовуються для об'ємних видань типу річного звіту, книги);
- тиражування масових документів методом їхнього злиття з джерелом;
- робота з базами даних і ін.

"Електронна таблиця Microsoft Excel" присвячена поглибленому вивченню базових інформаційних технологій електронних таблиць, що часто використовуються в практичній діяльності економістів, бухгалтерів, фінансистів [3].

Спеціальні інформаційні технології аналізу даних у Microsoft Excel на практичних прикладах демонструють застосування інформаційних технологій аналізу даних, включаючи моделювання економічних розрахунків, вирішення завдань "зворотного висновку", побудова сценаріїв для різноманітних розрахунків, вирішення завдань і под.

Тут же подається опис структури й технології створення КСБО малих підприємств на базі електронної таблиці Microsoft Excel, типова структура робочої книги, описується технологія підготовки аркушів книги в частині нормативно-довідкової інформації (довідники, план рахунків, типові операції), ведення облікового реєстру (наприклад, журнал господарських операцій), показуються інформаційні технології формування зведених облікових реєстрів засобами Microsoft Excel.

Частина курсу "Інформаційні системи в економіці" "Система управління базами даних MS Access" знайомить з основами проектування додатків (задач, запитів) і баз даних, інформаційними технологіями реляційних баз даних (БД). Розглядається комплекс взаємозалежних моделей даних, основи створення інтерфейсу користувача, підготовки об'єктів бази даних (таблиць, форм, звітів, запитів, макросів і програмних модулів). Розглядається приклад проектування й реалізації БД по обліку руху основних засобів. У викладанні матеріалу розділу зроблено акцент на обробці даних БД за допомогою запитів.

Розвиток інформаційних технологій бухгалтерського обліку за останні роки йде все більш зростаючими темпами. Будь-який практикант чи економіст-бухгалтер працює на комп'ютері й не мислить без останнього своєї професійної діяльності [4]. Модернізація й зміна поколінь обчислювальної техніки, перехід на нові операційні системи, відновлення версій прикладних програм і под. є характерною рисою сучасної комп'ютеризації. На сьогоднішній день повсюдно впроваджуються комп'ютерні мережі (локальні, регіональні, глобальні), завдяки яким забезпечується обмежений доступ до ресурсів загальних мереж (баз даних, комп'ютерів, принтерів, факсів-модемів і ін.). Широке поширення Інтернету та його базових технологій по праву вважаються видатним досягненням світового рівня. Інформаційні технології, що використовуються, є показником "озброєності" управлінської праці, характеристикою потенційних можливостей системи управління. Ось чому останнім часом істотно зросли вимоги до комп'ютерної кваліфікації користувачів.

За цих умов надзвичайно важливим є навчання користувачів саме базовим інформаційним технологіям, що є фундаментом для побудови комп'ютерних інформаційних систем будь-якого рівня складності. У якості базових інформаційних технологій виступають стандартні "бухгалтерські" інформаційні технології програм типу "1С: Підприємство", а також "офісні" інформаційні технології широко розповсюдженого програмного продукту фірми Microsoft – "MS Office".

Вивчення комп'ютерних систем бухгалтерського обліку варто здійснювати на прикладі комплексних систем масштабу середнього підприємства типу "1С: Підприємство". Саме ці системи забезпечують вивчення універсальних бухгалтерських інформаційних технологій, включаючи введення і підготовку первинних документів, виконання облікових функцій, формування звітів, довідок і под. Інформаційні технології роботи з текстовими документами Microsoft Word легко застосовуються в будь-яких текстових редакторах, а також у бухгалтерських програмах, що підтримують створення документів. Інформаційні технології Microsoft Excel є основою для обчислень, збереження великих обсягів даних, інформаційного обміну з зовнішніми інформаційними системами, моделювання, аналізу, статистичної обробки даних і под.

У корпоративних інформаційних системах, а також системах із розподіленою обробкою й збереженням даних Microsoft Excel виступає як стандартний додаток клієнта. Особливо варто звернути увагу на неправильну думку про "достатність" для професійної діяльності бухгалтера арифметичних операцій. Природно, арифметику ніхто не скасує, але ідеологія обліку ґрунтується саме на аналізі й узагальненні облікових даних, їхньому прогнозі, для цього й необхідні методи математичного моделювання. Організація структурованих баз даних під управлінням СУБД Access, простота створення додатків на базі майстрів форм, звітів, запитів і ін. – усе це розширює можливості комп'ютерних систем.

Частина друга курсу "Комп'ютерні інформаційні системи" присвячена загальним питанням побудови інформаційних систем підприємств, комп'ютерному бухгалтерському обліку, аналізу програмних засобів автоматизації бухгалтерського обліку.

У розділі "Інформаційні системи підприємств" розглядаються:

- загальна характеристика об'єкта комп'ютеризації (підприємства, організації) й системи управління, у тому числі типи організаційних структур, функціональна структура системи управління, методи управління. Ці характеристики значною мірою визначають особливості створюваних інформаційних систем, впливають на склад, структуру та інформацію, що міститься в базах даних, застосовані технології збору, обробки, збереження і передачі інформації;
- загальна характеристика інформаційної системи підприємства, склад і властивості основних компонентів інформаційних систем: інформація, інформаційні технології, організаційні одиниці, функціональна структура типової інформаційної системи підприємства;
- класифікація інформаційних систем, особливості різних їх видів: інформаційна система оперативної обробки інформації OnLine Transactions Processing, інформаційна система підтримки рішень Decision Support Systems, інформаційні системи оперативного аналізу даних OnLine Analytical Processing;
- методологія та зміст проектних робіт зі створення інформаційних систем, сучасні засоби проектування [5].

Дається загальна характеристика систем бухгалтерського обліку, визначення комп'ютерної системи бухгалтерського обліку (КСБО), розглядаються варіанти реалізації окремих компонентів КСБО. Зокрема, розглянуто підходи до реалізації в КСБО плану рахунків, що є моделлю бухгалтерського обліку, класифікація та кодування інформації, облікові реєстри, система первинної облікової документації. Докладно розглядаються класифікатори інформації, що використовуються в бухгалтерському обліку.

У цих же дисциплінах визначено основні напрямки комп'ютеризації бухгалтерського обліку, подано класифікацію програмних продуктів, розглянуто найбільш типові риси класів бухгалтерських програм:

- "Ведення журналу господарських операцій і складання бухгалтерських звітів";
- "Інструментальні КСБО";
- "Інтегрована бухгалтерія для малих підприємств";
- "Комплексний бухгалтерський облік для середніх і великих підприємств";
- "Бухгалтерські системи в складі корпоративних інформаційних систем";
- "Комп'ютерні системи фінансового аналізу і бізнес планування";
- "Правові й інформаційно-довідкові системи і бази даних".

Для полегшення рутинної бухгалтерської роботи за останні роки було написано чимало програм. Спочатку багато з них створювалися в середовищі MS DOS і були не позбавлені недоліків, обумовлених цією операційною системою, хоча не можна не визнати, що ці програми успішно розраховували зарплату, роздруковували розрахункові листки, формували оборотні відомості.

Із появою операційної системи Windows відбувся стрибок у розвитку бухгалтерських пакетів. Інтерфейс Windows став інтуїтивно зрозумілий, тому будь-яка нова програма, написана для роботи в операційній системі Windows є легкою для розуміння. Ці програми добре набуваються, а їхній зовнішній вигляд можна змінювати на свій смак.

Комп'ютерні системи бухгалтерського обліку на базі "1С: Підприємство" містять опис інструментальної КСБО, що забезпечує комплексний бухгалтерський облік для середніх підприємств. Вибір цієї системи для вивчення обумовлений, головним чином, типовістю облікових функцій і засобів розробки їхньої комп'ютерної реалізації.

Варто пам'ятати, що використання комп'ютерів у системі управління підприємством не самоціль, комп'ютери та пов'язані з ним програмні засоби й електронне подання інформації є "вторинними" стосовно функцій управління, алгоритмів і механізмів досягнення цілей управління. Засвоєння комп'ютерних систем бухгалтерського обліку вимагає цілісного уявлення про інформаційну систему підприємства, оцінку її стану, перспектив і тенденцій розвитку. Велика увага повинна приділятися вивченню об'єкта управління підприємства (організації) з позиції комп'ютеризації системи управління, відповідності інформаційних технологій вимогам завдань, що розв'язуються, вибору засобів розробки комп'ютерних систем. Важливо розуміти специфіку комп'ютерних систем бухгалтерського обліку, основу яких складає методологія бухгалтерського обліку й інформація, організована у вигляді системи електронних документів і баз даних.

Використання комп'ютера в бухгалтерській практиці стало необхідністю. Фахівець, який не вміє працювати на комп'ютері, зараз навряд чи може розраховувати на успіх.

На сьогоднішній день існує велика кількість різних бухгалтерських програм, програм фінансового аналізу й статистичного обліку. Всі вони мають свої переваги й свої недоліки. Програми, що надають більше можливостей для специфічних видів обліку, звичайно програють за рахунок зайвої переважаності деталями. Інші програми простіші і доступніші в роботі, але якихось функцій при роботі може не вистачати. Найчастіше вибір програмного забезпечення залежить від конкретних завдань, що мають бути вирішені. Кожен фахівець оформляє платіжні документи, прибуткові й видаткові касові ордери, але бухгалтерія виробничого підприємства, де потрібно вести облік надходження та руху товарів і матеріалів, виписувати рахунки-фактури і вести книги продажів і покупок, значно відрізняється від бухгалтерії державної установи, де всі ці функції швидше за все будуть зайвими.

Основа всіх бухгалтерських програм одна: всі вони побудовані на принципі подвійного запису, що застосовується в бухгалтерському обліку. Джерела такого ведення бухгалтерії походять від францисканського ченця математика Луці Пачолі, який жив у XV столітті (1445-1517). Неодмінними елементами бухгалтерії є баланс, рахунки і подвійний запис. Ці ж елементи використовуються й у бухгалтерських програмах.

Насьогодні практично всі програми бухгалтерського обліку адаптовані до операційного середовища Windows. Для успішного використання цих програм необхідно мати не лише навички роботи на комп'ютері, але й певні знання про операційну систему Windows.

Таким чином, розвиток комп'ютерних систем бухгалтерського обліку та систем фінансового планування відбувається в декількох напрямках.

У першу чергу, це подальший розвиток облікових функцій і складу бухгалтерських завдань, що розв'язуються, розвиток моделей комп'ютерного бухгалтерського обліку (в тому числі й системи обліку міжнародного рівня).

По-друге, удосконалюється інтерфейс кінцевого користувача; підвищується стійкість і захищеність комп'ютерних систем бухгалтерського обліку. Як і будь-який інструментарій, комп'ютерна система бухгалтерського обліку повинна бути "зручною", технологічною під час використання.

По-третє, комп'ютерні системи бухгалтерського обліку ще більше набуваються на специфіку об'єкта управління, тому, як видно, буде йти подальше їхнє "розширення" на класи:

- корпоративні системи бухгалтерського обліку;
- бухгалтерські системи обліку масштабу середнього підприємства;
- бухгалтерські системи обліку підприємств малого бізнесу.

По-четверте, в складі комп'ютерних систем бухгалтерського обліку з'являється функціональний компонент, що підтримує комп'ютерне моделювання, прогнозування та прийняття рішень, у тому числі в області аудиту.

По-п'яте, розвивається створення комп'ютерних систем бухгалтерського обліку на базі засобів CASE-технологій, ріст консультативних послуг типу "управлінського консалтингу".

Таким чином, це дослідження показує, що підготовка сучасних економістів неможлива без використання інформаційних технологій повсюдно. Причому, в процесі навчання у вузах використовується: спеціалізоване

програму забезпечення, що відповідає особливостям майбутньої спеціальності; програмне забезпечення "загального призначення"; програмні засоби для організації навчального процесу.

Результати аналізу курсів навчання на економічних факультетах показали, що сучасне професійне навчання майбутніх економістів в області комп'ютерних технологій включає вивчення інформаційних технологій Microsoft Office для використання в комп'ютерних системах бухгалтерського обліку; загальних питань побудови інформаційних систем підприємств, комп'ютерного бухгалтерського обліку, аналіз програмних засобів автоматизації бухгалтерського обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бобров В. Вища економічна освіта на сучасному етапі розвитку суспільства // Вища освіта України. – 2002. – № 2. – С. 16-24.
2. Бухгалтерський облік і фінансова звітність – об'єкти фінансового контролю / Авт. – упор. І.Б. Стефанюк, С.М. Кіруца, М.В., М.В. Бариніна-Закірова. – 2003. – 304 с.
3. Беспалько В.П. Образование и обучение с участием компьютеров. – М.: МПСИ, 2002. – 352 с.
4. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку 2001: Навч. посібник / Під ред. М.В. Кутельного. – 2001. – 272 с.
5. Кузьмин Е. Материально-техническая база вуза и ее влияние на качество обучения // Alma mater. – 2002. – № 8. – С. 28-30.

Матеріал надійшов до редакції 10.08.2006 р.

Петльована Л.Л. Профессиональные программные средства, которые используются в высшем экономическом заведении.

В статье исследованы и раскрыты профессиональные программные средства, которые используются в высших учебных заведениях. Определены направления развития компьютерных систем бухгалтерского учета и систем финансового планирования.

Petl'ovana L.L. The professional computer means, used in higher economic establishments.

The professional computer means, used in higher educational establishments are investigated in this article. The directions of computer systems' development in accountancy and in finance planning are determined.